

Inessa Dwużylnaja

Tłumaczenie tekstu: Halina Sajewicz

O słuchaniu muzyki na wczesnym etapie edukacji artystycznej na Białorusi

W kształtowaniu wszechstronnie rozwiniętej osobowości znaczącą rolę odgrywa edukacja artystyczna, zwłaszcza edukacja muzyczna. Prowadzona właściwie już od najmłodszych lat może ona zaowocować ukształtowaniem gustu muzycznego i szeroko rozumianej wrażliwości na sztukę. Jak uczyć dzieci, by nie zniechęcić ich do świata dźwięków, ale oczarowawszy nim, zachęcić do dalszego poznawania jego tajemników? W poszukiwaniu inspiracji przyjrzymy się dziś, jak to się robi w jednym z państw za naszą wschodnią granicą.

Na Białorusi istnieje obecnie trzystopniowa struktura instytucji edukacyjnych, zapewniająca wszechstronny rozwój ucznia. Tworzą ją:

- 1 stopień – szkoły sztuki dla dzieci (473 instytucje; wśród nich 178 szkół sztuk muzycznych dla dzieci, 295 dziecięcych szkół sztuki z wydziałem muzycznym (por. KUŹMINICZ 2012, 60);
- 2 stopień – średnie specjalne szkoły sztuki: szkoły półwyższe muzyczne i artystyczne, gimnazja-uczelnie różnych typów (17 instytucji),
- 3 stopień – szkoły wyższe (wśród nich: Białoruska Państwowa Akademia Muzyki, Białoruski Państwowy Uniwersytet Kultury i Sztuki, Białoruski Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny (Mińsk), fakultety sztuki w uniwersytetach Witebska, Grodna, Mogilewa, Mozyria).

Ten kształtujący się w poprzednim studium model edukacji muzycznej pozwolił na zapewnienie ciągłości metodycznej i kadrowej szkolenia specjalistów w dziedzinie sztuki muzycznej.

Znaczącą rolę w tym systemie pełni pierwszy stopień. Są to szkoły muzyczne dla dzieci stawiające sobie za cel ogólny rozwój estetyczny najmłodszych i ukierunkowanie do profesjonalnej nauki tych najbardziej wyróżniających się i utalentowanych muzycznie. W szkołach tych, w których nauka jest praktycznie bezpłatna (rodzice płacą około 4 dolarów za miesiąc, umownie za 28 lekcji), kształcą się 13% dzieci z Republiki Białoruś (według danych z 2012 roku – ponad 100 tysięcy). Szkoły sztuki muzycznej dla białoruskich dzieci są instytucjami państwowymi, w których proces nauczania przebiega według zatwierdzonych przez Ministerstwo Edukacji pięcio- i siedmioletnich programów kształcenia. Określają one listę dyscyplin nauczania (wśród głównych wymienić można naukę gry na instrumencie muzycznym, solfeż, literaturę muzyczną, klasy chóralne i orkiestrowe). Główną formą organizacji procesu nauczania są lekcje grupowe (liczebność grupy wynosi 10–12 osób; w szkołach, w których jest mniej niż 100 osób – 3–6 uczniów) oraz zajęcia indywidualne. Liczba lat nauki zależy

od wieku ucznia i instrumentu muzycznego, na którym chce on się nauczyć grać.

Wśród proponowanych dyscyplin kształcenia dzieci niemałą rolę pełni przedmiot „słuchanie muzyki”. W wielu szkołach muzycznych prowadzony jest on w klasach młodszych jako oddzielna dyscyplina nauczania (z listy „do wyboru przez ucznia”); poprzedza on przedmiot obowiązkowy „literatura muzyczna”, który pojawia się w programie nauczania w czwartym roku nauki (w cyklu siedmioletnim) albo w drugim roku nauki (w cyklu pięcioletnim). Jeśli przedmiot „słuchanie muzyki” nie zostanie wybrany w szkole jako oddzielna dyscyplina, to poszczególne jego elementy są włączane przez nauczyciela w klasach młodszych do lekcji solfeżu oraz instrumentu głównego.

Celem przedmiotu „słuchanie muzyki” jest kształtowanie u dzieci gotowości do percepcji muzyki, wypracowanie wiedzy, umiejętności, nawyków i doświadczenia praktycznego, które pomogą młodym adeptom sztuki przeżywać i rozumieć obrazową i emocjonalną treść muzyki, nauczyć się „czytania” tekstów nutowych. Zadanie to nauczyciel realizuje przy pomocy różnych środków dydaktycznych do słuchania muzyki. Jednym z nich jest podręcznik adresowany do dzieci 6–8-letnich *Kim jesteś, dźwięku muzyczny?* (DWUŻYLNĄJA 2010).

Podręcznik składa się z czterech rozdziałów poświęconych głównym właściwościom dźwięku muzycznego: 1. *Wysokość dźwięku muzycznego*, 2. *Głośność dźwięku muzycznego*, 3. *Długość dźwięku muzycznego*, 4. *Zagadki głosu*. W każdym rozdziale materiał ułożono „od łatwego do trudnego”. Właściwości dźwięku muzycznego porównane zostały do znanych dziecku zjawisk, uwzględniono bowiem fakt, że widzi ono świat jako jednolitą całość, z ożywieniem postrzega dowolne przedmioty, a chcąc zrozumieć określone

pojęcia, szuka analogii w tym, co można doświadczyć, zobaczyć, poczuć.

Podstawowym sposobem poznania świata przez dzieci jest gra (zabawa). Przewyższa ona inne aktywności poznawcze, jako że nigdy nie męczy, pobudza za to emocje, jest środkiem sprzyjającym edukacji i rozwojowi zdolności muzycznych. W ostatnich dziesięcioleciach powstała znaczna ilość gier edukacyjnych ukierunkowanych nie tylko na rozwój ogólnych zdolności kognitywnych, ale również na opanowanie materiału nauczania przedmiotu. W ten trend wpisuje się także omawiany podręcznik, zawierający w poszczególnych rozdziałach właśnie gry dydaktyczne. Jedne stosuje się przy wprowadzaniu nowego materiału (*Pszczółki, Zimno-gorąco*), inne pomagają w utrwaleniu poznanej wiedzy i nawyków (*Bim-bom, Podróż*). Z grą *Na leśnej polanie* dzieci mogą zapoznać się na lekcji rytmiki.

Badacze zajmujący się problemem percepcji muzyki zauważają, że nie należy wrażeń słuchowych zamieniać na wzrokowe. Równocześnie już na wczesnym etapie nauki na lekcjach „słuchania muzyki” w przedszkolach za pożyteczne uważają stosowanie takiej formy, jak praca z nutami, czytanie tekstu nutowego – na przykład w ramach zadania sprawdzającego można poprosić dzieci o znalezienie w tekście nut odzwierciedlających muzykę o określonej dynamice, tempie, akcentach. Jednak w czasie przesłuchiwania utworu muzycznego nie należy dzieciom proponować śledzenia nut – ten element do słuchania muzyki wprowadzamy w starszych klasach.

Struktura podręcznika:

Rozdział I. Wysokość dźwięku muzycznego

I. Brzmiące obrazy (odczytujemy ekspresję).

A. Dzwon i chmura.

- B. Piorun i deszcz.
- C. Morze i strumyk.
- II. Ścieżki dźwiękowe (ćwiczenia wydobywania dźwięku głosem).
  - A. Z nieba pada śnieżek.
  - B. Rozmowa dwóch ryb.
  - C. Podróż staruszka i turysty.
  - D. „Ścieżki dźwiękowe” w muzyce (słuchamy muzyki).
- III. Gry *Podróż, Bim-bom*.

Rozdział 2. Głośność dźwięku

- I. Zapoznajmy się: niuanse, odcienie dynamiczne.
  - A. *Grzmiący piorun* (czytamy wiersze o wybranej głośności dźwięku).
  - B. K. Czukowski, *Platanina* (układamy niuanse dynamiczne).
  - C. M. Borodicka, *Rozmowa z pszczołą* (poprawiamy błędy dynamiczne).
  - D. W zapisanej melodii planujemy dynamikę.
- II. *Crescendo* i *diminuendo*
  - A. Gry *Zimno-gorąco, Pszczoły*.
  - B. *Crescendo* i *diminuendo* w poezji. J. Reeves, *Głośne ba-bach*; O. Grigorjew, *Babcia* (czytanie wierszy z wykorzystaniem *crescendo* i *diminuendo*).
  - C. *Crescendo* i *diminuendo* w muzyce. E. Grieg, *W grocie Króla Gór*, G. Biełow, *Karawana* (słuchamy muzyki).

Rozdział 3. Długość dźwięku muzycznego

- I. Parowóz i deszcz (ćwiczenia wydawania dźwięku głosem).
- II. Basyo, *Z gałązki na gałązkę* (ekspresyjnie czytamy wiersze).
- III. Detale wykonawcze (słuchamy muzyki). Gra *Na leśnej polanie*.

- IV. Nuta – dźwięk muzyczny na pięciolinii.
- V. *Miasto rytmów muzycznych* (bajka ze słuchaniem muzyki).
- VI. Długość dźwięku muzycznego – podstawa rytmu muzycznego (analizujemy wspólnie).

Rozdział 4. Zagadki głosu

- I. S. Prokofiew, bajka muzyczna *Piotruś i wilk* (słuchamy muzyki).
- II. *Cudowni uzdrowiciele* (bajka z muzyką).
- III. Opowiadanie artysty o tonach „zimnych” i „ciepłych” (dobór koloru do instrumentów muzycznych).
- IV. Barwa w muzyce (pytania i odpowiedzi).
- V. Orkiestra symfoniczna (grupy w orkiestrze).

W każdym rozdziale podręcznika proponowany jest również materiał dla wykładowcy: zalecane utwory do słuchania, zadania dla utrwalenia omówionego materiału.

Mamy nadzieję, że podręcznik do słuchania muzyki dla młodszych uczniów *Kim jesteś, dźwięku muzyczny?* będzie interesujący również dla nauczycieli w Polsce. Zainteresowani pedagodzy mogą zamówić książkę (w języku rosyjskim), kontaktując się mailowo z wydawnictwem Aleksiego Waraksina (Republika Białoruś, Mińsk)¹.

DWUŻYLNAJA I., 2010, *Kim jesteś, dźwięku muzyczny?*, Waraksin, Mińsk.

KUŹMINICZ M. L., 2012, *Edukacja artystyczna w narodowym systemie edukacyjnym. Aspekty organizacyjno-merytoryczne i normatywne*, „Vesnik”, Instytutu Kultury Białorusi, Mińsk.

¹ www.bolee-drugoe.ru/izdatelstvo-varaksina/info.